

Trg Francuske Republike 6, Zagreb
vl. Sven Hercegovac
OIB:28951135785
mob:091 1917972
email: lapisrestauracija@gmail.com

ELABORAT
o konzervatorsko-restauratorskim istražnim radovima
na „Brozovoj zgradi” na Trgu Antuna Mihanovića 2 u
Klanjcu

Sudjelovali i izradili: Luka Ivandić, ak. kipar, restaurator
Sven Hercegovac, ing. geol.

Listopad, 2022.

REPUBLIKA HRVATSKA

MINISTARSTVO KULTURE

Klasa: UP/I-612-08/18-03/0046

Urbroj: 532-04-01-02-01/3-18-8

Zagreb, 8. svibnja 2018.

Ministarstvo kulture rješavajući o zahtjevu Luke Ivandića iz Zagreba, Fraterščica 101, na temelju članka 100. stavka 1. i 3. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara ("Narodne novine", br. 69/99, 151/03, 157/03, 87/098, 8/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14 i 98/15) i članka 11. stavka 1. Pravilnika o uvjetima za fizičke i pravne osobe radi dobivanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara ("Narodne novine", br. 74/03), u postupku izdavanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, na prijedlog Stručnog povjerenstva za utvrđivanje uvjeta za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, donosi

RJEŠENJE

1. Dopušta se **Luki Ivandiću iz Zagreba, Fraterščica 101**, obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara iz **članka 2. stavka 1. toč. 4. i 6. Pravilnika o uvjetima za fizičke i pravne osobe radi dobivanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, i to za izradu prijedloga konzervatorsko-restauratorskog zahvata i izvođenje restauratorskih radova na kamenoj plastici**.

2. Utvrđuje se da Luka Ivandić iz Zagreba, Fraterščica 101, ispunjava sve uvjete propisane citiranim Pravilnikom za obavljanje poslova iz toč 1. izreke ovoga rješenja. Luka Ivandić iz Zagreba, Fraterščica 101, dužan je o svakoj promjeni gledi ispunjenja propisanih uvjeta za obavljanje poslova iz toč. 1. izreke ovoga rješenja, pisano obavijestiti Ministarstvo kulture u roku od 8 dana od nastale promjene.

3. Ovo dopuštenje daje se na vrijeme od pet godina.

4. Rješenjem Klasa: UP/I-612-08/13-03/0009, Urbroj: 532-04-01-04/1-13-2, Luka Ivandić iz Zagreba, Fraterščica 101, upisan je u Upisnik specijaliziranih pravnih i fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara pod rednim brojem **2042**.

Obrázloženje

Luka Ivandić iz Zagreba, Fraterščica 101, podnio je Ministarstvu kulture zahtjev za izdavanje dopuštenja za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara iz članka 2. stavka 1. toč. 4. i 6. Pravilnika o uvjetima za fizičke i pravne osobe radi dobivanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.

Navedenom zahtjevu su priloženi: preslika Uvjerenje o dodjeli temeljnog stručnog zvanja konzervator-restaurator za užu specijalnost – kamena plastika (Klasa: 133-02/12-01/0139, Urbr: 532-04-02-01/4-12-2) od 7. prosinca 2012. godine, Popis kulturnih dobara i poslova na kojima su izvedeni radovi, Opis tehničke opremljenosti, te Izjava o poduzimanju potrebnih mjera iz članka 7. uvodno cit. Pravilnika.

Na temelju priložene dokumentacije, sukladno članku 10. stavku 4. Pravilnika, postoje svi propisani uvjeti za obavljanje poslova iz članka 2. stavka 1. toč. 4. i 6. citiranog Pravilnika, te se donesi rješenje kojim se dopušta podnositelju zahtjeva obavljanje gore navedenih poslova.

Prema odredbi članka 12. uvodno cit. Pravilnika ovo dopuštenje se daje na vrijeme od pet godina, a podnositelj zahtjeva kojemu je ono izданo može šest mjeseci prije isteka važenja dopuštenja Ministarstvu kulture podnijeti zahtjev za njegovo produljenje.

Podnositelj zahtjeva kojem je izданo dopuštenje za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara dužan je o svakoj promjeni glede ispunjenja Pravilnikom propisanih uvjeta, pisano obavijestiti Ministarstvo kulture u roku od 8 dana od nastale promjene, sukladno članku 13. stavku 1. Pravilnika.

Sukladno članku 100. stavku 3. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i članku 11. stavku 3. Pravilnika po pravomoćnosti ovoga rješenja, izvršit će se upis podnositelja zahtjeva u Upisnik specijaliziranih pravnih i fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, u kojem će se evidentirati da je dobio dopuštenje za obavljanje poslova iz toč. 1. izreke ovoga rješenja.

Iz gore navedenog riješeno je kao u izreci.

Dostavlja se:

1. Luka Ivandić, Fraterščica 10, 10000 Zagreb (s povratnicom)
2. Konzervatorski odjeli Ministarstva kulture, svi
3. Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode u Zagrebu
4. Stručno povjerenstvo za utvrđivanje uvjeta za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, ovdje
5. Upisnik specijaliziranih fizičkih i pravnih koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara, ovdje
7. Pismohrana, ovdje

Tablica sadržaja

1. Administrativni podaci.....	5
2. Svrha istraživanja.....	6
3. Analiza povijesnog razvoja.....	7
4. Analiza postojećeg stanja.....	10
5. Položaj sondi.....	11
6. Pregled sondi.....	12
Vanjske sonde.....	12
Sonda 1.....	12
Sonda 2.....	13
Sonda 3.....	14
Unutarnje sonde.....	15
Sonda 4.....	15
Sonda 5.....	17
Sonda 6.....	19
Sonda 7.....	20
Sonda 8.....	21
Sonda 9.....	22
7. Zaključak.....	23
Kronološki slojevi.....	23
Valorizacija i analiza istraživanja.....	23
Prijedlog obnove.....	24
8. Ton karta.....	26

1. Administrativni podaci

Županija: Krapinsko-zagorska

Grad/općina: Klanjec

Naselje:

Katastarski podaci: k.č. br. 412, katastarska općina: 313637 Klanjec

Naziv: Brozova ygrada

Nadležnost: Konzervatorski odjel u Krapini, Ministarstvo kulture i medija

Glavna datacija: 19. st.

Vlasništvo: Grad Klanjec, Ministarstvo financija Republike Hrvatske

Pravni status: Zaštićeno kulturno dobro

Lista i registarski broj: Lista zaštićenih kulturnih dobara, Z-4802

Namjena: stambeno-poslovni objekt

Slika 1. Fotografija sadašnjeg stanja objekta
(Izvor: registarkulturnihdobra.hr)

2. Svrha istraživanja

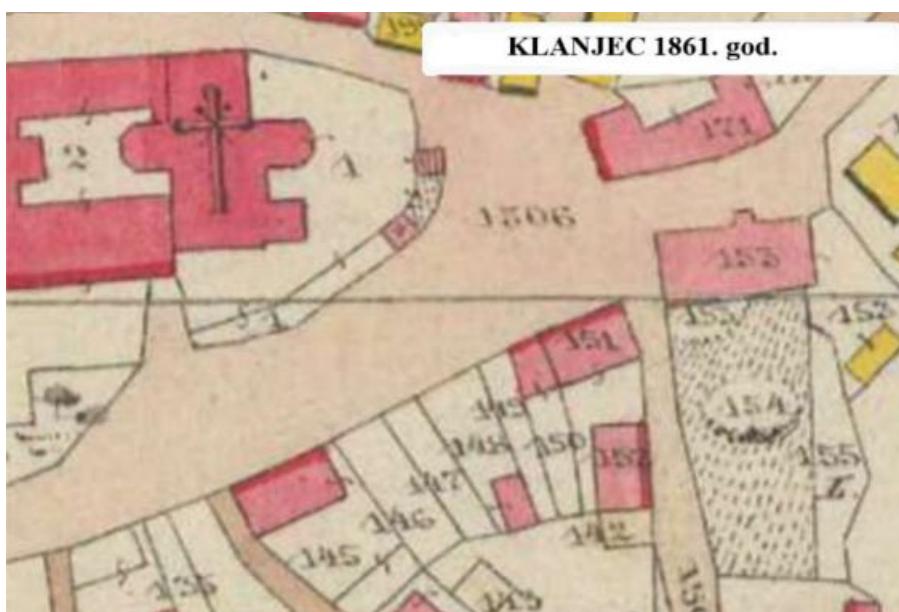
Zgrada je doživjela oštećenja u potresima u okolini Petrinje (ML=6.2) i Zagrebu (ML=5.5). Kao posljedica potresa javlja se potreba za prvenstveno konstruktivnu obnovu zgrade. Vezano uz oštećenja pokrenuta je djelomična obnova u čijem je sklopu i ovaj izvještaj.

U svrhu izrade ovog izvještaja koristiti će se radovi istražnog sondiranja te pregleda arhivskog sadržaja. Prilikom izrade istražnih sondi koristit će se fizički alati poput kiparskog i drvodjelskog dlijeta, precizni kirurški skalpeli, „wishab“ gumice, kemijska sredstva za skidanje nečistoća te boje i dr. U svrhu provjere arhivskog sadržaja provjerit će se dostupna dokumentacija.

Planom istraživanja u cilju je obuhvatiti sondiranjem vanjsko pročelje između arhitektonske plastike s ciljem pronalaska starije građe ili mogućih oslika oko oslika Sv. Florijana, te unutrašnjost zgrade u potrazi za starijim slojevima oslika i građe. Radovi će se odvijati na montažnoj skeli u unutarnjim prostorijama te na području prednjeg pročelja. Pozicije sondi definirane su prema arhitekturi zgrade te će biti izvedene na pozicijama koje mogu dati više informacija o samoj građi, spoju starijih i recentnijih elemenata te potencijalnih oslika.

3. Analiza povijesnog razvoja

„Nekadašnja poslovno - stambena Brozova zgrada na adresi Trga A. Mihanovića u Klanjcu , upisana je poslije 2000.g. u katastru na k.č. 412, K.o. Klanjec, popisnog broja 2. Današnja čestica formirana je od k.č. 151 , (nova izmjera 413 i 414) na sjevernom i k.č. 152 (nova izmjera 412) na južnom dijelu pripadajuće zemljišne parcele (Habsburški carski katastar iz 1861.god.). Prema solidnom načinu gradnje ove dvije zgrade građene su u 18.st. i potpuno su interpolirane u današnju zgradu koju je krajem 19. st. izgradio trgovac Dragutin Broz za Trgovinu mješovite robe u prizemlju i prostorom stanovanja na katu. Zgrada je uglavničica s kraćom stranom orijentiranom na sjever, prema Trgu A. Mihanovića, a bočnom, dužom, istočnom stranom prema ulici A. Augustinić. Habsburška carska katastarska karta iz 1861.g. za Klanjec, detalj: glavnog gradskog trga (sajmišta) s k.č. 151 i k.č. 152 jugoistočno od trga. Franjevački samostan i crkva smješteni su u sjeverozapadnom dijelu trga.

Slika 3. Habsburška carska katastarska karta iz 1861.g. za Klanjec, detalj: glavnog gradskog trga (sajmišta) s k.č. 151 i k.č. 152 jugoistočno od trga. Franjevački samostan i crkva smješteni su u sjeverozapadnom dijelu trga.

Punomoćnim Rješenjem Ministarstva kulture, Uprave za zaštitu kulturne baštine, Brozova zgrada u Klanjcu upisana je u Registar kulturnih dobara RH pod reg. br. Z-4802., kao nepokretno pojedinačno kulturno dobro. Tom upisu prethodilo je Rješenje Državne uprave za zaštitu kulturne i prirodne baštine u Zagrebu od 01.03.1996. god. kojim je utvrđeno da Brozova zgrada ima svojstvo spomenika kulture s izmjenom katastarske čestice: stari broj 151 i 152

k.o. Klanjec, novim brojem: 412, 413 i 414 k.o. Klanjec. Iz Obrazloženja tadašnjeg Rješenja da je zgrada, citiram:....”Najizrazitiji predstavnik tipa urbane kuće 19. st. čija tipologija prati izgradnju na regulacionoj liniji i formiranje pročelja trga, funkcionalnu podjelu prostora na trgovačko prizemlje i stanovanje na katu, bogato i dekorativno obrađena glavna pročelja, niz soba orijentiranih na ulicu i trg, i komunikacije i ganjček na dvorišnoj strani. Njezinu vrijednost daje sačuvana originalna građevinska struktura i konstrukcija: masivni kameni ili miješani zidovi, opečni svodovi, stropne konstrukcije- drveni grednici. Sačuvana su izrazito dekorativno obrađena pročelja s arhitektonsko-plastičnim elementima iz

istog vremena, djelomično oprema unutrašnjosti s originalnom stolarijom prozora, vrata, okova, te kaljeva peć."

Slika 4. Razglednica iz Klanjca

Građevina je zidana kamenom i opekom: temelji su kameni, dubine 80 – 125 cm, nosivi zidovi prizemlja zidani su mješovitom strukturom kamenih blokova i djelomičnom uporabom opeke, debljine zidova od 80 i 60 cm, dok su zidovi I. kata uglavnom zidani punom opekom starog formata, debljine zidova 60 i 30 cm. Pregradni zidovi su debljine 15 cm, zidani opekom. U zgradi su interpolirane tri građevine : južna (dilatacija B) u Augustinčićevoj ulici, dilatirana je od dograđenog jugoistočnog krila sjeverne zgrade (dilatacija A). Stropne konstrukcije su različitih tipova: prizemlje uglovnog dijela zgrade (dilatacija A) presvođeno je svodom tipa češke kape nad pravokutnim tlocrtom, pješačka veža u sjevernom krilu i kolna u dogradnji sjevernog krila , nadsvodene su segmentnim svodom. Stropna konstrukcija I. kata u dilataciji A bio je drveni grednik sastavljen od kontinuirano poredanih, paralelnih, drvenih greda međusobno spajanih drvenim trnovima. U južnom dijelu zgrade (dilatacija B) stropne konstrukcije

prizemlja i I.kata su drveni grednici. Krovišta su dvostrešna , tipa konstrukcije visulje s nagibom krovnih ploha od 46° i pokrovom od biber crijepe. Na južnom zabatu, krovište je poluskošeno, tipa "lastavica". Pročelja su dekorirana s arhitektonskom plastikom u kružnim medaljonima sa stiliziranim životinjskim, ljudskim i floralnim motivima u parapetnim poljima i po dvije konzole u obliku voluta koje pridržavaju profilirane nadvoje prozorskih otvora na I katu i nizom modeliranih konzola u obliku voluta koje pridržavaju gornji dio bogato profiliranog krovnog vijenca, a stoje na donjem dijelu profilacije krovnog vijenca ukrašenog "ozubom". Ostali dijelovi pročeljne plastike izvedeni su kao vučeni profili, šablonom: razdjeljni vijenac između prizemlja i I kata, uglovni kvadri s rustikom, profilacije u obliku ravnih traka oko prozorskih otvora prizemlja i kolne veže, profiliranih traka i klupčice prozorskog otvora na katu. Dvorišna pročelja jednostavno su obrađena s glatkom žbukom. Unutrašnji prostori bili su žbukani, na naliču u prizemnim prostorijama sjevernog krila otkriveni su tragovi oslika. Na sjevernom pročelju između prizemlja i kata u sredini razdjelnog vijenca otkrivena je zidna slika s prikazom Sv. Florijana koji gasi požar na kućama. (iz starije faze zgrade iz poč. 19.st.).

Prije prvog svjetskog rata Brozova trgovina pomalo se gasi, pa se dijelovi prizemlja iznajmjuju obrtnicima.

Između dva rata na katu Brozove zgrade smješten je Kotarski sud (A), a u krilu u Augustinčićevoj ulici (B), zatvor i nad njim Kotarski ured. Poslije II svjetskog rata postaje općedržavna imovina s

korisnicima koji ju koriste, ali ne održavaju pa je građevinsko stanje, krajem 20 st. bilo vrlo loše. Dugi niz godina je bila bez namjene i funkcije, prepuštena propadanju.. Uzrok ovakvom teškom stanju bilo je oštećenje krovišta, pokrova i krovne limarije, gdje je zbog dugogodišnjeg procurijevanja vode (kiše) došlo do teških oštećenja nosivih krovnih greda, truljenja greda i rogova što je rezultiralo urušavanjem krovišta i stropne konstrukcije I. kata. Također se tada urušilo i drveno stubište na dvorišnoj strani građevine.

Budući da je zgrada bila upisana u Registar kulturnih dobara, sanacionim zahvatima morala se maksimalno sačuvati izvorna građevinska struktura i konstruktivni sustav, izvorni izgled pročelja i ostali detalji (arhitektonska plastika, obrada prostorija, izvorni oblik stolarije), bitni za stilske i oblikovne vrijednosti arhitekture. Dotrajala i oštećena tesarska krovna konstrukcija zamijenjena je u cijelosti. Konstrukcija je novog tipa srazuporom kako bi se osigurao slobodan potkrovni prostor. Krovište je prekriveno novim glinenim crijepom (gusto, dvostruko prekrivanje). Svi postojeći svodovi su sanirani: pukotine su injektirane, uklonjen je stari nasip sa svodova, očišćene su reške od starog morta i zapunjene su novim sanacionim mortom. Urušeni segmentni svod iznad kolne veže rekonstruiran je prema izvornoj geometriji opekom starog formata.

Sva pročelja obnovljena su prema postojećem stanju s profilacijama oko prozora, potkrovnim i razdjelnim vijencima i ugaonom rustikom. Novi krovni vijenac zidan je u opeci. Za prihvatanje arhitektonske plastike: konzola, medaljona u prozorskim parapetima koji su jako oštećeni ili nedostaju, odliveni su novi u umjetnom kamenu.”¹

Danas unutar zgrade su se smjestile Gradska knjižnica i turistička zajednica u prizmlju te porezna uprava na 1. katu.

¹ Blanda, M. , „Analiza zatečenog stanja i dokumentacije za obnovu Brozove zgrade u Klanjcu iz 2000. godine u cilju otklanjanja štete od potresa iz 2020.g.“

4. Analiza postojećeg stanja

Kako je zgrada pogođena dvama potresima, u Zagrebu i u okolini Petrinje, došlo je do oštećenja i na ovoj zgradi u Klanjcu. Oštećenja su najuočljivija na spoju dvije cjeline zgrade odnosno dvije diletacije na uličnom pročelju. Manje pukotine uočene su na prednjem pročelju prema trgu koje su najvidljivije u zonama parapeta prozora 1. kata. Pukotine se nalaze između prozora.

U prostorijama interijera također su zamijećene manje pukotine u prostorijama knjižnice u prizemlju na svodovima. Dio zgrade sa unutrašnjim oštećenjima najizraženije je bilo u prostoriji knjižnice na bačvastom svodu gdje se prema riječima zaposlenika osim pukotina na žbuci dogodilo i prodiranje vlage prije zadnje obnove 2022. godine. Prema tome može se zaključiti kako se na tom području nalazi starija žbuka te mogući oslici ispod novoobnovljenih oslika. Makar sadašnji šablonski oslici na svodovima djeluju recentniji moguće je da su oponašali neki stariji oslik u prijašnjim, starijim slojevima. Oslici djelomično ipak imaju historicistički karakter. Velika je vjerojatnost, zaključeno prema dokumentaciji iz prethodne cjelokupne obnove 2000. godine, da će se na većini pozicija u ovom objektu naići na žbuku cementnog porijekla.

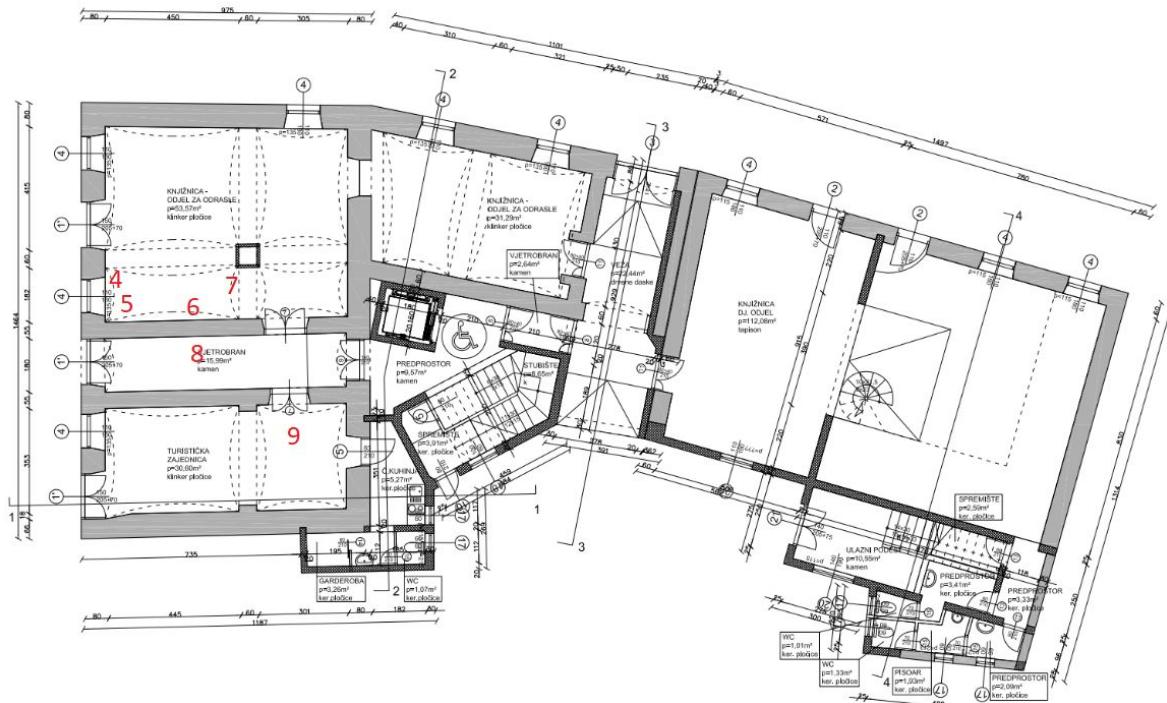
5. Položaj sondi

Vanjske sonde na nacrtu

Slika 5. Sonde na nacrtu pročelja

Unutarnje sonde na tlocrtu

Slika 6. Sonde označene na tlocrtu

6. Pregled sondi

Tonovi naliča opisani su prema ton karti „Rofix ColorDesign”.

Vanjske sonde

Sonda 1

Stratigrafski sloj	Opis sloja	Kronološki sloj
0	Izvorna građa od kamenja	1
1	Cementna žbuka krupne granulacije	
2	Cementna žbuka finije granulacije sa većim udjelom vapna	
3	Žuti bež nalič (51034)	

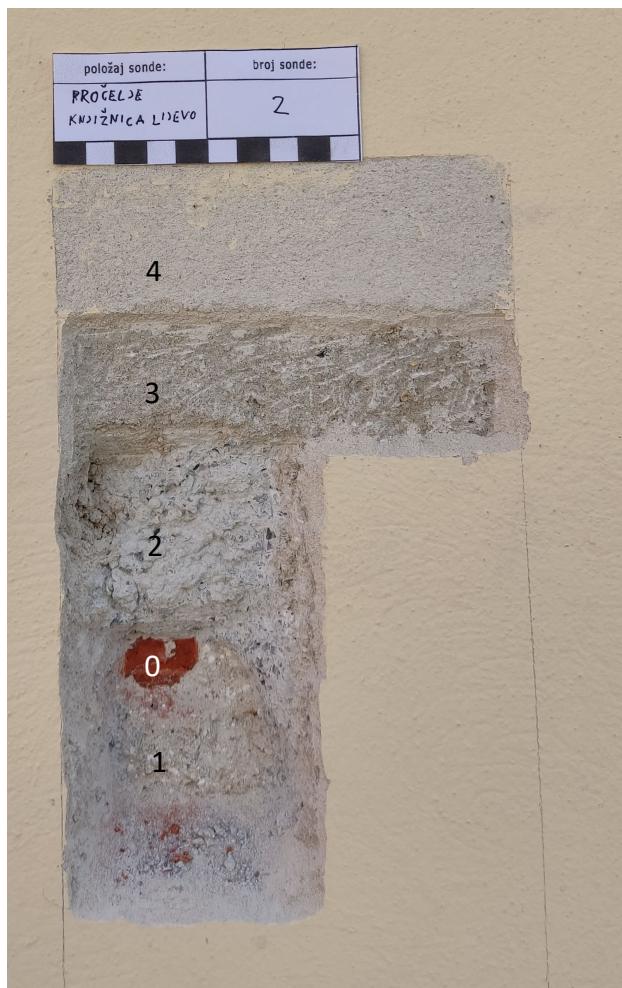
Sonda 1 otvorena je na prednjem pročelju iznad oslika Sv. Florijana između parapeta prozora 1. kata. Cilj sonde je bio provjeriti postoji li stara podložna žbuka te postoji li oslik koji se nadovezuje na oslik Sv. Florijana. Sonda nije napravljena odmah uz oslik nego na 15 cm vertikalne udaljenosti od oslike kako ne bi došlo do mogućeg oštećenja samog oslika. Sondom je peonađena samo novija cementna žbuka na kamenom nosiocu karbonatnog porijekla te se da zaključiti da je zid bio ogoljen na ovom mjestu prilikom zadnje obnove 2000. godine. Postojeći nalič i je i jedini te je ton očišćenog naliča približan 51034 po Rofixovoj ton karti. Nalič sa atmosferskim onečišćenjima je bliži 51036. Vidljiva je razlika u nijansi žutog naliča pročelja u prizemlju i na prvom katu.

Slika 7. Mahovina na mjestu pukotine

Na mjestu pukotine vjerojatno nastale uslijed potresa se pojavio tanki biljni pokrov sakuoljanjem vlage unutar iste. Nema naznaka stare žbuke nego je pukotina nastala unutar cementne žbuke vjerojatno zbog djelomičnog pomaka građe kamena u zidu ili nejednolikog nanosa žbuke.

Sonda 2

Sonda 2 smještena je na sličnom položaju na pročelju kao i sonda 1 samo na zapadnom djelu istog pročelja također iznad razdjelnog vijenca. Na sondi su vidljivi slični materijali kao i na prethodnoj sondi broj 1. Ovdje je kao osnovna građa poslužila opeka.

Stratigraf-ski sloj	Opis sloja	Kronološki sloj
0	Osnovna građa puna opeka	1 (2)
1	Krupna cementna žbuka sa bijelim agregatima	
2	Krupna cementna žbuka sa crnim agregatima	
3	Krupna cementna žbuka sa crnim agregatima (površinski sloj)	
4	Fina cementna žbuka	

Sonda 3

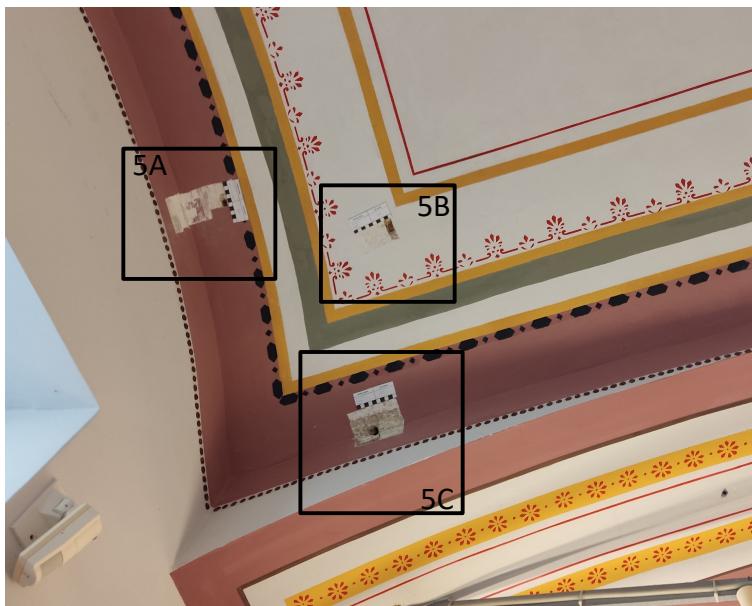

Sonda 3 smještena je na istočnom dijelu prednjeg pročelja odmah iznad razdjelnog vijenca. Također, na ovoj sondi prevladavaju noviji materijali u građi.

Stratigrafski sloj	Opis sloja	Kronološki sloj
0	Izvorna kamena osnova	1
1	Cementna žbuka sa crnim agregatima	
2	Krupna cementna žbuka	
3	Fina cementna žbuka	

Unutarnje sonde

Sonda 4

Sonda 4 otvorena je na svodu i bočnim zidovima. Podijeljena je na 3 manje sonde kako bi se lakše mogli naći prezentirati mogući slojevi oslika na više pozicija. Recentno na svodu se nalazi noviji šablonski oslik. Oslik je obnovljen 2000. prvi put no kako se ispod nalazi starija vapnena žbuka došlo je do oštećenja i novijeg oslika. Oslik je ponovo obnovljen 2022. godine prema osliku iz 2000. godine. Sonda je izrađena radi provjere starijih slojeva te mogućih oslika na njima.

Sonda 4 A pozicionirana je na spoju svoda sa zidom na sjeveru. Sadrži više slojeva naliča i vapnenog gleta.

S. sloj	Opis sloja	K. sloj
0	Izvorna građa opeka	1
1	Krupna vapnena žbuka sa granulacijom do 0,5 cm	1
2	Vapnena masa za gletanje	2
3	Sivi nalič	2
4	Vapnena masa za gletanje	3
5	Crveni nalič	3
6	Vapnena masa za gletanje	4
7	Vapnena masa za gletanje	4

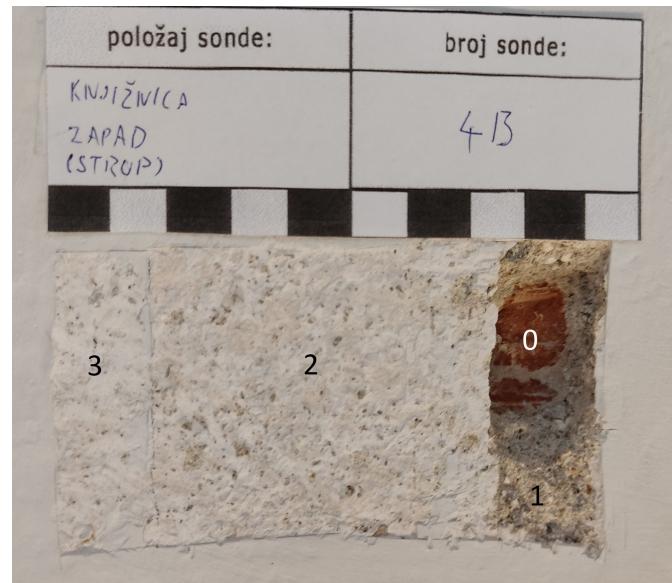
Sloj 3 predstavlja najstariji pronađeni nalič na ovoj sondi koji se nalazi na staroj vapnenoj žbuci i gletu.

Sonda 4 B smještena je na svodu. Na sondi nema uočenih šablonskih oslika u vidu bordura, već samo monokromni svijetli bež/bijeli nalič.

Stratigrafski sloj	Opis sloja	Kronološki sloj
0	Opeka	1
1	Krupna vapnena žbuka	1
2	Bijeli nalič	2
3	Vapneni glet	3

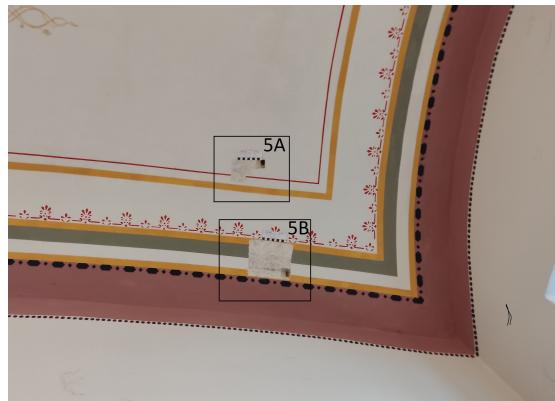
Debljina sloja vapnene žbuke je oko 2 cm, a granulacija agregata manja od 3 mm.

Stratigrafski sloj	Opis sloja	Kronološki sloj
0	Opeka	1
1	Vapnena žbuka krupnijeg granulata	1
2	Bijeli nalič	2
3	Cementna žbuka	4
4	Vapneni glet	4

Sondom 4C provjerен je spoj vertikalnog zida sa svodom. Na svodu te na samom spaju svoda uočeni su ostaci starije vapnene žbuke. Na samom spaju je sačuvan i, moguće prvočini bijeli nalič.

Sonda 5

Sonda 5 smještena je pokraj, zapadno od sonde 4. Sunde su smješten na svodu.

Stratigrafski sloj	Opis sloja	Kronološki sloj
0	Izvorna opeka	1
1	Vapnena žbuka krupnije granulacije	1
2	Vapnena žbuka krupnije granulacije	1
3	Bijeli nalič	2
4	Sivi nalič	3

Na sondi 5A uočen je stariji sivi nalič i još stariji bijeli nalič. Bijeli nalič nalazi se na izvornoj vapnenoj žbuci te je površina relativno gruba. Iz toga se da isčitati da je nalič nanesen direktno na krupnu žbuku. Debljina sloja vapnene žbuke je oko 3 cm što je malo više od očekivanog s obzirom da se radi o području svoda.

Sonda 5B smještena također na svodu prostora knjižnice prikazuje prikaz bordura u izvornom sloju bordura je naslikana preko bijele podloge koju nalazimo i na sondi 5A u sloju 3. Također na bijeloj podlozi uočavaju se ostaci sivog naličja u novijem sloju. Sloj sa sivim naličem nije u potpunom stanju, vjerojatno uvjetovan vlagom koja se pojavljivala upravo na ovom dijelu svoda. Kompleks bordura čine tri bordure: središnja ružičasta debljine oko 5 cm te dvije manje ljubičaste na njezinim rubovima debljine oko 8 i 2 mm.

Slika 7. Bordura rekonstruirana prema tonovima na sondi

Stratigrafski sloj	Opis sloja	Kronološki sloj
0	Izvorna opeka	1
1	Izvorna vapnena žbuka	1
2	Oslik u vidu bordura ljubičastih (53030) i ružičastih tonova (53012)	2

Sonda 6

Stratigrafski sloj	Opis sloja	Kronološki sloj
0	Izvorna opeka	1
1	Krupna vapnena žbuka	1
2	Bijeli nalič	2
3	Oslik sa bordurama	2
4	Šablonski oslik sa bordurom	3
5	Bijeli nalič iznad oslika	3
6	Cementna žbuka	4
7	Vapneni glet	4
8	Šablonski oslik sličan recentnom	4

Sonda 6 izvedena je na pojasnici, spoju zida i svoda. Prikazuje starije naliče na ovoj poziciji. Uočeno je više slojeva oslika od starijeg i vjerojatno izvornog u sloju 2 i 3 do nešto mlađeg u sloju 4 te sloju 8 koji je poslužio za rekonstrukciju i restauraciju recentnog sloja oslika. Stratigrafski slojevi 2 i 3 usporedivo su sa sondom 5 te se na njima nalazi isti tip oslika kao i na sondi 5. Također unutar tog oslika uočena je još jedna bordura 5 cm poviše od deblje bordure ispod u sloju 3. Stoga se da zaključiti da su se takve bordure protezale cijelim svodom čineći kazetirano polje oko središta bačvastog svoda. Idući prema recentnijim slojevima dolazi se do stratigrafskog sloja 4. Taj sloj također sadrži oslik u vidu sive bordure te ostatke mogućeg šablonskog oslika crvene boje. Taj sloj je dosta potrošen te su vidljive samo naznake mogućeg šablonskog oslika. U novijim slojevima (sloj 8) vidljiv je sloj prethodnog oslika iz 2000. ili 2001. godine. Takav sloj se ne nalazi na povjesno starijim slojevima.

sondom 5 te se na njima nalazi isti tip oslika kao i na sondi 5. Također unutar tog oslika uočena je još jedna bordura 5 cm poviše od deblje bordure ispod u sloju 3. Stoga se da zaključiti da su se takve bordure protezale cijelim svodom čineći kazetirano polje oko središta bačvastog svoda. Idući prema recentnijim slojevima dolazi se do stratigrafskog sloja 4. Taj sloj također sadrži oslik u vidu sive bordure te ostatke mogućeg šablonskog oslika crvene boje. Taj sloj je dosta potrošen te su vidljive samo naznake mogućeg šablonskog oslika. U novijim slojevima (sloj 8) vidljiv je sloj prethodnog oslika iz 2000. ili 2001. godine. Takav sloj se ne nalazi na povjesno starijim slojevima.

Slika 8. Detalj ostatka oslika u stratigrafskom sloju

Sonda 7

Sondom 7 obuhvaćeni su kutovi na spoju pojasnice, zida i bačvastog svoda u prostoriji knjižnice.

Stratigrafski sloj	Opis sloja	Kronološki sloj
0	Opeka	1
1	Cementna žbuka	4
2	Cementna žbuka	4
3	Vapneni glet	4

Sonde 7A i 7B napravljene su na mjestima, pokazalo se, gdje se nalaze samo noviji građevni materijali na bazi cementa. Zaključak je da su stratigrafski slojevi na ovom mjestu nastali unutar jedne obnove 2000. godine. Nema naličja ili izvorne vapnene žbuke te se da zaključiti da je ona u potpunosti otklonjena te da je pojASNICA svoda građena isključivo od novijih materijala, žbuke.

Stratigrafski sloj	Opis sloja	Kronološki sloj
0	Opeka	1
1	Gruba cementna žbuka sa crnim agregatima veličine <=0,5 cm	4
2	Gruba cementna žbuka	4
3	Fina cementna žbuka	4
4	Vapneni glet	4

Sonda 8

Stratigrafski sloj	Opis sloja	Kronološki sloj
0	Opeka i instalacije	1 (4)
1	Gruba cementna žbuka	4
2	Fina cementna žbuka	4
3	Vapneni glet	4

Sonda 8 otvorena je na spoju zida i svoda kolne veže, koja se proteže prema prostorijama porezne uprave. Lokacija izrade sonde na području instalacije slučajno je pogodjena. Provjereno je na još nekoliko pozicija oko ove sonde radili se o istom građevnom materijalu i na drugim pozicijama u veži. Porvrđeno je da se radi o cementnoj žbuci kao materijalu koji se proteže sve do izvorne opeke zida. Svi radovi koji su analizirani ovom svandom izvedeni su vjerojatno 2000. godine jer se isti tip žbuke ponavlja i na drugim sondama u kojima je izvorna otklonjena.

Sonda 9

Sonda je izrađena u prostoriji sa suprotne strane veže (od ostalih sondi u unutrašnjosti) prema zapadu u prostorima turističke zajednice.

Stratigrafski sloj	Opis sloja	Kronološki sloj
0	Opeka	1
1	Cementna žbuka	4
2	Žuti vapneni glet	4
3	Glet sivog tona	4

Sonda 9 izrađena je na svodu. Prilikom sondiranja nisu pronađeni stariji naliči. Ipak pojavljuje se jedan više sloj gleta te su slojevi drugačije tonirani što daje naslutiti da je u međuvremenu rađen popravak.

7. Zaključak

Kronološki slojevi

Prepostavaka kronoloških slojeva i okvirne godine:

1 - gradnja zgrade (19 st.)

2 - prvi naliči te šablonski oslici (19. st. netom poslje gradnje)

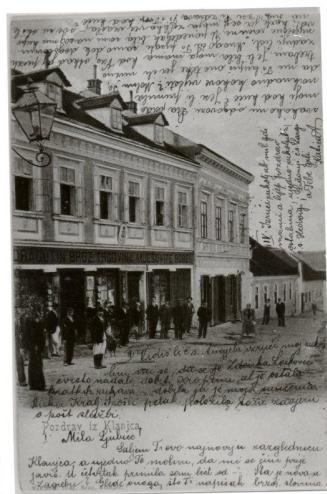
3 - naknadni naliči i šablonski oslici tijekom prve unutarnje obnove (kraj 19., više početak 20. st.)

4 - obnova 2000. godine, pročelje te sadašnji šablonski oslik u knjižnici, obnova Sv. Florijana (2000. - 2001. godina)

5 - obnova dijela knjižnice prema šablonskom osliku iz 2000. godine

Valorizacija i analiza istraživanja

Objekt je imao bitnu ulogu u stvaranju cjeline današnjeg Trga Antuna Mihanovića. Starenje objekta se može podijeliti u nekoliko razdoblja 1. početna gradnja i stvaranje cijele historicističke jezgre oko današnjeg trga, 2. njegovo postojanje te promjene nastale na njemu uslijed potrebe trgovačkog društva i ostalih udruga koje su tu djelovale, 3. njegovo propadanje duži niz godina te vjerojatna napuštenost objekta, 4. recentnije obnove od 2000. do današnjih dana kada objekt dobiva recentni izgled koji donekle vjerno prikazuje izgled zgrade sa početka 20. stoljeća.

Slika 9. Razglednica iz prve polovice 20. stoljeća

Slika 10. Razglednica s polovicu 20. stoljeća

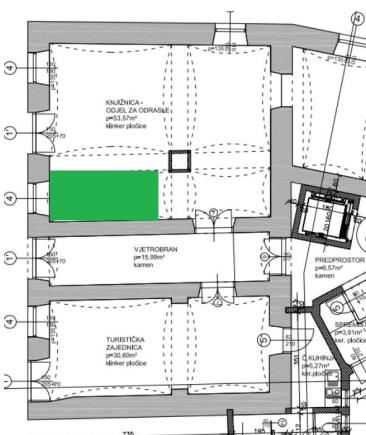
Kako je zgrada vjerojatno nastala poslije 1861. godine, godine velikog požara u Klanjcu, te je drvena kuća ili kuće koje su izgorile na ovoj parceli zamijenjene upravo ovom zidanicom, govori se o razdoblju aktivnog historicizma u europskim krugovima te i ova zgrada sljedeći događaje u Europi i Austo-Ugarskoj slijedi isti arhitektonsko umjetnički stil tog razdoblja. Zgrada je

prema postojećim fotografijama vjerovatno mijenjala svoj izgled pročelja prema potrebama trgovackog društva obitelji Broz, na što ukazuju i fotografije (*Slika 9 i Slika 10*). Ni na jednoj fotografiji iz prve polovice 20. stoljeća ne pojavljuje se mural Sv. Florijana, zaštitnika vatrogasaca. Pretpostavka je da je Sv. florijan naslikan kao mural zahvale od prošlog ili zaštite od budućeg požara. Vjerovatna prva obnova pročelja se dogodila već na početku 20. st te je Sv. Florijan ostao ispod novijih slojeva žbuke i naliča. Tek obnovom 2000 je Sv. Florijan ponovo je otkriven i obnovljen. Naliči na zgradu su trenutno žuti te je moguće da slijede povijesne naliče jer stariji slojevi nisu pronađeni. Također je vjerovatno da je zgrada i prije bila oštećena u dva različita tona, jedan na arhitektonskoj plastici i jedan na ravnoj plohi pročelja.

Unutrašnjost zgrade je sasvim sigurno imala drugačije šablonske oslike što je dokazano i sondama. Takvi oslici su vjerovatno i izvorni (kronološki sloj 2). Sloj oslike čini više bordura sa središnjim muralom u sredini bačvastog svoda koji se može pretpostaviti da pripada ovom ili kronološkom sloju 3. Na zidovima koji se nadovezuju na svod napravljena je potpuna obnova te su stariji slojevi vapnene žbuke i naliča uklonjeni. Može se zaključiti da se je isti ili čitava kompozicija bordura širila i ostatkom prostora, ovisno o pregradnim zidovima koji su u tom, početnom vremenu bili prisutni unutar današnje knjižnice. Sa ostalih svodova oslici i naliči su uklonjeni s dotrajalom žbukom te zamijenjeni novim materijalima na cementnoj bazi. Osim izvornog oslike bio je i naknadni oslik koji je isto sadržavao bordure te moguće i raskošnije šablonske oslike no on je u trusnom stanju te se vide samo naznake tog sloja. Noviji sloj nakon 2000. izveden je, prema prikazu na sondama, ne slijedeći prijašnje oslike te je potpuno nov, no opet slijedi duh vremena arhitekture interijera s kraja 19. i početka 20. stoljeća, doduše moguće sa malo prilagođenim naličima današnjem vremenu.

Prijedlog obnove

Kako je objekt skoro cijeli obnovljen novijim materijalima na bazi cementa teško je zaključiti cjelinu interijera i u kojem bi smjeru obnova interijera išla. Moguće je ostaviti reprezentacijski povijesni nalič samo na svodu na kojem su stariji naliči i bordure pronađene te cijeli taj dio bačvastog svoda obnoviti (*Slika 11*) prema naličima prikazanim na sondama 4, 5 i 6. No kako je cijeli prostor već oslicima obnovljen moguće je ostaviti oslik kakav je trenutno. Prema riječima zaposlenika knjižnice, upravo taj dio zgrade je imao problema sa vlagom te bi se starija vapnena žbuka mogla zamijeniti nekom parapropusnom žbukom te ponoviti oslik pronađen u izvornom sloju kao prezentacijski ili ponoviti noviji (iz 2000. godine) kako bi slijedio cjelinu cijelog interijera. Također pošto se vлага pojavljuje upravo na području starije žbuke gdje se sa druge strane opeke nalazi i oslik Sv. Florijana moguće da postoji potreba za navlačenjem parapropusne, silikonske žbuke na

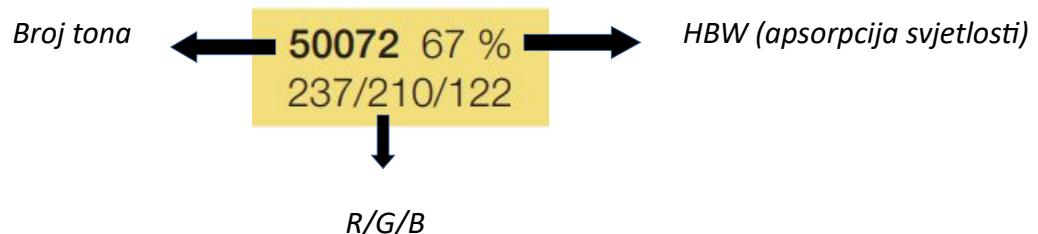

područjuizaSv. Florijana sa unutrašnje strane zgrade ili nekom drugačijom građevinskim postupkom zaštite od vlage.

Pročelje zgrade prema prikazanim fotografijama djeluje da slijedi reprezentativno izgled pročelja sa početka 20. st, a moguće i prije.

8. Ton karta

Ton karta je Roefix ColorDesign.

Pročelje:

51034 68 %
238/208/154

Interijer:

2. kronološki sloj (izvorne bordure):

Deblja bordura:

Tanje bordure:

53012 31 %
181/135/147

53030 17 %
127/108/134

3. kronološki sloj:

Siva bordura:

Crvena bordura i šablonski oslik:

53066 61 %
203/204/203

52062 20 %
191/90/74